

JURNALIST KASBINING IJTIMOYIY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Yashna Eminova

O‘zDJTU o‘qituvchisi

Annotatsiya. *Jurnalist kasbining kasbiy-psixologik xususiyatlari ushbu sohada muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo‘lgan o‘ziga xos talab va fazilatlarini tushunishda muhim ahamiyatga ega. Jurnalistlar axborot to‘plash va tarqatish, jamoatchilik fikrini shakllantirish orqali jamiyatda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Ushbu maqolada jurnalist kasbining ijtimoiy psixologik jihatlari xususida so‘z boradi. Xususan mazkur maqola mavzusi yuzasidan tegishli muammolar ilmiy tahlil etilib tegishli taklif va tavsiyalar keltiriladi.*

Kalit so‘zlar: *kasbiy-psixologik, ilmiy tahlil, ijtimoiy psixologik jihatlari, vazifalar.*

Абстрактный. *Профессионально-психологические характеристики профессии журналиста важны для понимания конкретных требований и качеств, необходимых для успеха в этой сфере. Журналисты играют решающую роль в обществе, собирая и распространяя информацию и формируя общественное мнение. В данной статье говорится о социальных и психологических аспектах профессии журналиста. В частности, научно проанализированы актуальные проблемы, связанные с темой данной статьи, и представлены соответствующие предложения и рекомендации.*

Ключевые слова: *профессионально-психологический, научный анализ, социально-психологические аспекты, задачи.*

Abstract. *Professional and psychological characteristics of the journalist profession are important in understanding the specific requirements and qualities necessary for success in this field. Journalists play a decisive role in society by collecting and disseminating information and shaping public opinion. This article talks about the social and psychological aspects of the journalist’s profession. In particular, relevant problems related to the topic of this article are scientifically analyzed and relevant suggestions and recommendations are presented.*

Key words: *professional-psychological, scientific analysis, social psychological aspects, tasks.*

KIRISH

Jurnalistlarning asosiy xususiyatlaridan biri bu ularning kuchli muloqot qobiliyatidir. Yaxshi jurnalistlar turli manbalardan ma'lumot to'plashi, intervyu olishi va o'z xulosalarini aniq va ta'sirchan tarzda taqdim etishi kerak. Shuningdek, ular qiziqarli va aniq yangiliklar yaratish uchun mukammal yozish ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur. Jurnalistika sohasi jadal va ta'sirchan kasb bo'lib, jamoatchilik fikrini shakllantirish va muhim ma'lumotlarni tarqatishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Jurnalistlar o'zlarining talabchan rollarini mukammal bajarishga imkon beradigan o'ziga xos kasbiy-psixologik xususiyatlar to'plamiga ega[1]. Ushbu maqolada biz muvaffaqiyatli jurnalistlarni belgilovchi asosiy xususiyatlarni o'rganamiz va ularni ushbu qiyin sohada rivojlanishiga yordam beradigan fazilatlarini tahlil qilamiz.

ADABIYOTLAR SHARHI VA METODLAR

Devid Uiver jurnalistika va ommaviy kommunikatsiya sohasidagi taniqli tadqiqotchi. U jurnalistikaning psixologik jihatlari, jumladan, ishdan qoniqish, stress darajasi va jurnalistlarning axloqiy qarorlarini qabul qilish borasida keng qamrovli tadqiqotlar olib borgan. **Jeyms L. Pennebaker:** turli kontekstlarda, jumladan, jurnalistikada tildan foydalanishning psixologik oqibatlarini o'rgangan ijtimoiy psixolog. Uning tadqiqoti yangiliklar reportajidagi hissiy va kognitiv jarayonlar va bu jurnalistlar farovonligiga qanday ta'sir qilishini o'rganib chiqdi. **Mark Deuze:** raqamli asrda jurnalistikaning o'zgaruvchan tabiatiga e'tibor qaratgan media olimidir. Uning tadqiqotlari jurnalistlarning yangi texnologiyalarga moslashishda duch keladigan psixologik qiyinchiliklari, rivojlanayotgan yangiliklar xonasi muhiti va ijtimoiy medianing ularning kasbiy shaxsiga ta'sirini o'rganadi. **Pamela Shomaker:** jurnalistlarning roli va ularning kasbiy qadriyatlarini o'rgangan aloqa tadqiqotchisi. Uning ishi jurnalistlarning qadriyatlari va e'tiqodlari ularning xabar berish amaliyoti va qaror qabul qilish jarayonlariga qanday ta'sir qilishini o'rganadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Jurnalist kasbi gazeta, jurnal, televidenie, radio va onlayn platformalar kabi turli media platformalar orqali yangiliklar va ma'lumotlarni to'plash, tekshirish va ommaga etkazishni o'z ichiga oladi. Jurnalistlar jamoatchilikni dolzarb voqealardan xabardor qilish, intervyular o'tkazish, voqealarni o'rganish, xolis va to'g'ri xabar berishda muhim rol o'ynaydi. Ular ko'pincha qat'iy belgilangan muddatlarda ishlaydi va ishining ishonchliligi va halolligini ta'minlash uchun axloqiy me'yorlarga rioya qiladi. Jurnalist psixologiyasi jurnalistika sohasidagi psixologik tamoyillar va tushunchalarni tushunish va qo'llashni anglatadi[2]. U shaxslarning yangiliklar va axborotni qanday idrok etishi, qayta ishlashi va ularga munosabat bildirishini, shuningdek, ommaviy axborot vositalarini iste'mol qilish va tomoshabinlarning xatti-harakatlariga ta'sir qiluvchi psixologik omillarni organishni o'z ichiga oladi. Jurnalist psixologiyasidan

xabardor bo'lgan jurnalistlar ushbu tushunchadan o'z auditoriyasi bilan samarali muloqot qilish va muloqot qilish, o'z o'quvchilari/tomoshabinlarining ehtiyojlari va manfaatlariga mos ravishda reportajlarini moslashtirish va nozik yoki qiyin mavzularni axloqiy jihatdan boshqarish uchun foydalanishlari mumkin. Shuningdek, u jurnalistlarga o'z reportajlarining odamlarning his-tuyg'ulari, munosabati va xatti-harakatlariga ta'sirini hisobga olishda yordam berishi mumkin. Jurnalist kasbining psixologiyasi asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi[3]:

1. **Tomoshabinlar tahlili:** Yangiliklar mazmuni va taqdimotini moslashtirish uchun maqsadli auditoriyaning psixologik xususiyatlarini, ehtiyojlarini va afzalliklarini tushunish.

2. **Ishontirish va ta'sir o'tkazish:** tinglovchilar bilan samarali muloqot qilish va ularning munosabati, e'tiqodi va xulq-atvorini shakllantirish uchun psixologik tamoyillar va usullarni qo'llash.

3. **Axloqiy qarorlar qabul qilish:** Yangilik xabarlarining odamlarning his-tuyg'ulari, ruhiy farovonligi va jamiyatdagi munosabatlariga potentsial psixologik ta'sirini hisobga olish hamda hikoya qilish va kontent yaratishda axloqiy tanlov qilish.

4. **Manbani baholash:** noto'g'ri qarashlar, ishonchlilik ko'rsatkichlari va potentsial psixologik manipulyatsiya kabi omillarni hisobga olgan holda to'g'ri va ishonchli hisobotni ta'minlash uchun manbalarning ishonchliligi va ishonchligini baholash.

5. **Media effektlari:** ommaviy axborot vositalarini iste'mol qilishning odamlarga psixologik ta'sirini o'rganish, masalan, kun tartibini belgilash, ramka yaratish va asosiy ta'sirlar, hamda yangiliklarni yoritishning jamoatchilik fikri va xatti-harakatlariga mumkin bo'lgan oqibatlarini ko'rib chiqish.

6. **Xilma-xillik va inklyuzivlik:** xilma-xillik, madaniy farqlarning psixologik jihatlarini tan olish va hal qilish va adolatli va inklyuziv yoritishni ta'minlash uchun yangiliklar reportajida namoyish etish.

7. **Mediasavodxonlik:** To'g'ri, shaffof va muvozanatli ma'lumotlarni taqdim etish orqali auditoriya o'rtasida mediasavodxonlikni oshirish hamda shaxslarga yangiliklar mazmunini tanqidiy baholash va sharhlashda yordam berish.

Jurnalistning kasbiy-psixologik xususiyatlari bu kasbdagi shaxslar uchun muhim bo'lgan xususiyat va ko'nikmalarni nazqarda tutadi. **Jurnalistlarning asosiy kasbiy-psixologik xususiyatlari[4]:**

1. *Qiziqarliylik:* Jurnalistlarda tabiiy qiziqish va ma'lumot izlash va haqiqatni ochish istagi bo'lishi kerak. Bu xususiyat ularni savol berishga, izlanishga va hikoyalarni chuqurroq o'rganishga undaydi.

2. *Tanqidiy fikrlash:* Jurnalistlar axborotni tahlil qilish, uning ishonchligini baholash va har qanday noto'g'g'ri yoki nomuvofiqlikni aniqlash uchun kuchli

tanqidiy fikrlash qobiliyatlariga muhtoj. Ular manbalarni baholay olishi va faktlarni fikrlardan ajrata olishi zarur.

3. *Obyektivlik*: Jurnalistlar axborotni adolatli va xolis taqdim etishda xolislikni saqlashga intiladilar. Ular shaxsiy qarashlarini chetga surib, hikoyalarga ochiq fikr bilan yondashishlari kerak.

4. *Murakkablik*: Jurnalistika talabchan va stressli kasb bo'lishi mumkin. Jurnalistlar chidamli bo'lishi va tanqid, rad etish va yuqori bosimli vaziyatlarni yengishga qodir bo'lishi kerak. Ular muvaffaqiyatsizliklardan orqaga qaytishlari va ishini davom ettirishlari kerak.

5. *Muloqot ko'nikmalari*: Samarali muloqot jurnalistlar uchun juda muhimdir. Ular ma'lumotni aniq va aniq etkazish uchun kuchli yozma va og'zaki ko'nikmalarga ega bo'lishi kerak. Shuningdek, ular intervyu olish va manbalar bilan aloqa o'rnatishda malakali bo'lishi kerak.

6. *Aхлоqiy meyorlardan xabardorlik*: Jurnalistlar axloqiy tamoyillarni yaxshi tushunishlari va professional standartlarga rioya qilishlari kerak. Ular o'z hisobotlarining shaxslar va jamiyatga ta'siridan xabardor bo'lishlari va o'z ishlarida axloqiy qarorlar qabul qilishlari kerak.

7. *Moslashuvchanlik*: Media landshafti doimiy ravishda o'zgarib bormoqda va jurnalistlar yangi texnologiyalar va o'zgaruvchan tendentsiyalarga moslashishlari kerak. Ular hikoya qilish uchun yangi vositalar va platformalarni o'rganish va o'zlashtirishga ochiq bo'lishi kerak.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda yuqorida sanab o'tilgan xususiyatlar jurnalistlar uchun foydali bo'lishi mumkin bo'lgan bir nechta fazilatlaridir. Jurnalistika sohasi xilma-xil bo'lib, turli jurnalistlarning kuchli tomonlari va yondashuvlari turlicha bo'lishi mumkin. Jurnalistning kasbiy va psixologik xususiyatlari uning jamoatchilikka to'g'ri va xolis axborot taqdim etishdek asosiy maqsadini amalga oshirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Muayyan "professional-psixologik" xususiyatlar mavjud bo'lmasa-da, jurnalistlarga o'z ishida katta foyda keltirishi mumkin bo'lgan ayrim fazilatlar mavjud. Ushbu kasbiy va psixologik xususiyatlarni o'zida mujassam etgan holda, jurnalistlar o'zlarining asosiy maqsadlari sari intilishlari mumkin, ular jamoatchilikni ishonchli va mazmunli yangiliklar bilan ta'minlash hamda foydali manbalar ulashishlari mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. В. Ф. Психология журналистики : учебник и практикум для вузов— Москва : Издательство Юрайт, 2020. — 351 с. — (Высшее образование). — ISBN 978-5-534-00613-1.
2. Образовательная платформа Юрайт [сайт]. — URL: <https://urait.ru/bcode/450427> (дата обращения: 28.08.2023).
3. Зверева Е.А., Хворова В.А. Поколения Y и Z: особенности медиапотребления // Вестник Новосибирского государственного университета. Серия: История, филология. 2020. Т. 19. № 6. С. 131-140. <https://doi.org/10.25205/1818-7919-2020-19-6-131-140>, <https://elibrary.ru/anhwkm>
4. Galina S. Zueva, PhD (Philology), Associate Professor of Journalism Department, Penza State University, Penza, Russian Federation, <https://orcid.org/0000-0001-6388-5078>, Researcher ID: AAA-4588-2019, gz90@yan-dex.ru